

Ολοκαύτωμα και ιστορική μνήμη

Ενότητα 3: Πολιτικές εξελίξεις στη Γερμανία του Μεσοπολέμου

Μαρία Καβάλα
Μεταδιδακτορική διδάσκουσα
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Πολιτικές εξελίξεις στη Γερμανία του Μεσοπολέμου

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης
2. Οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της κρίσης του 1929
3. Η άνοδος του Χίτλερ
4. «Λυτρωτικός» αντισημιτισμός

Σκοποί ενότητας

- Να παρουσιαστεί η Δημοκρατία της Βαϊμάρης.
- Να κατανοηθούν οι δυσχερείς οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, στις συνέπειες της κρίσης του 1929.
- Να γίνει αντιληπτή η άνοδος του ναζισμού και η ανάδειξη του Χίτλερ σε καγκελάριο.

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης (1/1)

- Ο όρος **Δημοκρατία της Βαϊμάρης** επικράτησε, ως ιστορικός και πολιτικός όρος στη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία και αποτελεί τη συμβατική ονομασία του πολιτεύματος της Γερμανίας από το 1919 έως την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία το 1933.
- Κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης το γερμανικό Ράιχ (εθνικό κράτος) απαρτίζεται από 17 ομόσπονδα κρατίδια, το καθένα με δική του κυβέρνηση και κοινοβούλιο, τα οποία εκπροσωπούνταν στο κεντρικό συμβούλιο. Το σύνταγμα καθορίζει ένα πολιτικό σύστημα με στοιχεία της κοινοβουλευτικής και της προεδρευόμενης δημοκρατίας. Το κοινοβούλιο είναι το λεγόμενο Ράιχσταγκ και η πρωτεύουσα το Βερολίνο.

(Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης και η απειλή των «άκρων»*: Το ατελέσφορο των ιστορικών αναλογιών» στο *Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης και οι σημερινές «αναβιώσεις» της*, Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς - Αυγή της Κυριακής, Αθήνα 2012, σ. 11-47)

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης (1/2)

- Η πρώτη αυτή γερμανική δημοκρατία πήρε το όνομά της από την πόλη Βαϊμάρη (*Weimar*), όπου συνήλθε η Γερμανική Εθνοσυνέλευση για να δημιουργήσει ένα νέο Σύνταγμα μετά την κατάλυση της Γερμανικής Αυτοκρατορίας.
- Η δημιουργία της δημοκρατικής αυτής κυβέρνησης είναι άμεση συνέπεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η κυβέρνηση αυτή, που υπέγραψε τη Συνθήκη των Βερσαλλιών (1919 ανάμεσα στην Αντάντ και τη Γερμανική Αυτοκρατορία), αποτελείται από σοσιαλιστές της αριστεράς, σοσιαλδημοκράτες και αντιπροσώπους του καθολικού Κέντρου, πολύ γρήγορα βρέθηκε αντιμέτωπη με την κομμουνιστική εξέγερση των Σπαρτακιστών του Βερολίνου, την οποία κατέστειλε με βιαιότητα και δολοφόνησε τους ηγέτες της, Ρόζα Λούξεμπουργκ και Καρλ Λίμπκνεχτ (15 Ιανουαρίου 1919).

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης (1/3)

Ο μύθος μιας ειδυλλιακής εικόνας της Βαϊμάρης προέκυψε κυρίως:

1. Από την πνευματική ζωή στη Γερμανία εκείνης της εποχής. Συνδέεται με την καλλιτεχνική πρωτοπορία στις εικαστικές τέχνες, τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο, την αρχιτεκτονική, τις κοινωνικές αλλά και τις θετικές επιστήμες. Οι αδελφοί Χάινριχ και Τόμας Μαν, ο Βάλτερ Μπένγιαμιν, ο Ότο Ντιξ, ο Φριτς Λανγκ, ο Άλμπερτ Αϊνστάιν, η σχολή της Φρανκφούρτης, το μπαουχάους είναι μερικά από τα ονόματα και τα κινήματα που συντηρούν στις επόμενες γενιές την αίγλη της δημοκρατίας της.
2. Η περίπτωση της παρουσιάζεται αυτόματα φωτεινή εξαιτίας των μετέπειτα 12 χρόνων κυριαρχίας των ναζί στη Γερμανία και την Ευρώπη, της πιο σκοτεινής εποχής της ιστορίας του 20ού αιώνα.

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης (1/4)

- Η εθνοσυνέλευση επέλεξε να συνεδριάσει στη Βαϊμάρη και όχι στο Βερολίνο και επειδή ήθελε να εμπνευστεί από το πνεύμα του Σίλερ και του Γκαίτε, αλλά και για να είναι μακριά από τις επιρροές του Βερολίνου, δηλαδή από αυτές των ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων που κατοικούσαν σε αυτή τη μητρόπολη.
- Οι διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές τάξεις του αστικού χώρου ήταν ιδιαίτερα έντονες και οι κοινωνικές αντιθέσεις οξύνθηκαν στη διάρκεια του πολέμου, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των κατοίκων της πρωτεύουσας, και ιδιαίτερα οι εργάτες να αμφισβητούν βασικά αξιώματα του κρατούντος κοινωνικού συστήματος.
- Η κατάλυση του αυτοκρατορικού καθεστώτος το Νοέμβριο του 1918 είχε γεννήσει σε μεγάλο μέρος του προλεταριάτου της πρωτεύουσας προσδοκίες για ριζικές κοινωνικές αλλαγές-κοινωνικοποίηση των μεγάλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν σε στρατηγικούς κλάδους- τις οποίες το ελεγχόμενο από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα προσωρινό κυβερνητικό κοινοβούλιο δεν είχε καμία διάθεση να ικανοποιήσει.

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης (1/5)

- Το προσωρινό κυβερνητικό σχήμα προετοιμαζόταν να συγκρουστεί με τα πιο επαναστατικά στοιχεία της γερμανικής κοινωνίας.
- Η αφορμή δόθηκε με τις μάλλον αυθόρμητες κινητοποιήσεις στις 5 Ιανουαρίου 1919 που εξελίχθηκαν στις επιθέσεις και καταλήψεις των κτιρίων που στέγαζαν τις εφημερίδες και τις οργανώσεις του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD) (αποξένωση εργατών από το κόμμα).
- Το Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (USPD) και το νεοϊδρυθέν – την 1^η Ιανουαρίου- Κομμουνιστικό Κόμμα (KPD) φαίνεται ότι εκ των υστέρων υιοθέτησαν την εξέγερση, που επικράτησε να λέγεται των Σπαρτακιστών.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Όροι συνθήκης Βερσαλλιών

Όροι συνθήκης Βερσαλλιών

- Το συνολικό ποσό που έπρεπε να πληρώσουν οι Γερμανοί ως πολεμικές αποζημιώσεις ήταν περίπου 70 δισ. δολάρια.
- Το μέγεθος του γερμανικού στρατού περιορίστηκε.
- Ομάδες εξτρεμιστών κατηγόρησαν τους Εβραίους για την ήττα της Γερμανίας στο Μεγάλο Πόλεμο και κατηγόρησαν το γερμανό υπουργό Εξωτερικών (τον Χέρμαν Μίλερ) για το ρόλο που έπαιξε στη συμφωνία με τους συμμάχους.

Το ζήτημα των πολεμικών επανορθώσεων (1/1)

- Μετά το 1924, σχέδιο Ντόους, δάνεια από Η.Π.Α., αμερικανικές επενδύσεις, πολεμικές αποζημιώσεις στις δυνάμεις της Αντάντ, με τις οποίες οι τελευταίες εξοφλούσαν τις πιστώσεις που τους είχαν παράσχει οι Η.Π.Α. στη διάρκεια του Πολέμου.
- Η σύγχρονη βιβλιογραφία διχάζεται για το αν οι πολεμικές αποζημιώσεις ήταν δυσβάστακτες για τη γερμανική οικονομία, αν και όλοι συμφωνούν ότι η επιβολή του απονομιμοποιούσε το καθεστώς της Βαϊμάρης στα μάτια πολλών Γερμανών.
- Ένα σύγχρονο σύστημα φόρου εισοδήματος επιβλήθηκε συν τοις άλλοις για να αυξήσει τους εσωτερικούς πόρους που θα μπορούσαν να κατευθυνθούν στην πληρωμή των πολεμικών αποζημιώσεων.

Το ζήτημα των πολεμικών επανορθώσεων (1/2)

- Παρέμενε όμως το πρόβλημα της εξεύρεσης συναλλάγματος, καθώς το εμπορικό ισοζύγιο της Γερμανίας τη δεκαετία του 1920 ήταν (εκτός του 1926) ήταν αρνητικό.
- Η επισφαλής οικονομική ισορροπία που είχε αποκατασταθεί με το σχέδιο Ντόους, ανατράπηκε οριστικά με την κρίση του 1929.
- Η οικονομική δραστηριότητα στο εσωτερικό της χώρας μειώθηκε με αποτέλεσμα να περιοριστούν οι εσωτερικοί πόροι από τους οποίους αντλούσε πόρους η φορολογία.
- Ταυτόχρονα η μείωση των εξαγωγών και η απόσυρση βραχυπρόθεσμων ξένων κεφαλαίων δυσχέραινε την εξεύρεση του αναγκαίου συναλλάγματος για τις αποζημιώσεις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οι πολιτικές συνέπειες της κρίσης του 1929

Οι πολιτικές συνέπειες της κρίσης του 1929

- Αντιμετώπιση της κρίσης με οικονομική ορθοδοξία, περιορισμός των δαπανών και περικοπή μισθών, συντάξεων και όλων των κοινωνικών παροχών.
- Ευκαιρία για να ανατραπεί η κοινωνική πολιτική της πρώτης περιόδου.
- Οι σοσιαλδημοκράτες δεν διέθεταν εναλλακτική πρόταση. Οι αμφιταλαντεύσεις τους, η διάβρωση της κοινωνικής τους βάσης και η αδιαλλαξία των δεξιών κομμάτων του κυβερνητικού συνασπισμού οδήγησε στην πτώση της κυβέρνησης συνασπισμού του τελευταίου Σοσιαλδημοκράτη καγκελάριου της δημοκρατίας της Βαϊμάρης (Χέρμαν Μίλερ) το Μάρτιο του 1930.
- Τον διαδέχτηκε ο επικεφαλής του καθολικού κόμματος του Κέντρου Χάινριχ Μπρίνινγκ.

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης

- Η αιματηρή καταστολή των εργατικών κινημάτων και η κοινωνική πολιτική της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, στην οποία οφείλεται ένα μέρος του μύθου της, αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, με την έννοια ότι διατηρούν μια συμπληρωματική σχέση και δεν συγκροτούν τους πόλους μια αντιφατικής σχέσης.
- Τα βασικά στοιχεία της εργατικής νομοθεσίας που αποτελούν τον πυρήνα των κοινωνικών κατακτήσεων της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης και συνάμα τα όρια αυτής της πολιτικής είχαν τεθεί μέσα στις πρώτες κρίσιμες εβδομάδες που ακολούθησαν την ανατροπή του αυτοκρατορικού καθεστώτος. Μέσα στην ίδια αυτή κρίσιμη περίοδο είχαν συγκροτηθεί οι δυνάμεις που θα αντιμάχονταν αυτήν την πολιτική και το δημοκρατικό καθεστώς.

Το αμόκ της πολιτικής των οικονομιών

- α) Επανειλημμένες αυξήσεις φόρων, έκτακτους φόρους, περικοπές στους μισθούς, αύξηση ασφαλιστικών εισφορών, περικοπή των κοινωνικών παροχών.
- β) Ακύρωση διατάξεων εργατικού δικαίου.
- γ) Εκτόξευση της ανεργίας στο 40% του ενεργού πληθυσμού, καθώς το πρόβλημα δεν ήταν η ανταγωνιστικότητα αλλά η στενότητα της διεθνούς αγοράς λόγω των προστατευτικών πολιτικών στα διάφορα κράτη.
- δ) Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, παρότι είχε εξοβελιστεί από την κυβέρνηση παρείχε ψήφο ανοχής, υποστήριξε την επανεκλογή του Χίντερμπουργκ, παρέμεινε προσκολλημένο στην πολιτική της οικονομικής ορθοδοξίας ενώ την ίδια στιγμή ομάδες εργασίας του εκπονούσαν σχέδια «κενσιανής» λογικής.

Οι τελευταίες προεδρικές κυβερνήσεις της Βαϊμάρης

- Εκλογές Ιουλίου 1932 μετά την πτώση του Μπρίνινγκ.
- Προεδρική κυβέρνηση Φραντς φον Πάπεν, ακόμη δεξιότερη στροφή.
- Κατάργηση τοπικής κυβέρνησης Πρωσίας.
- 31 Ιουλίου 1932 πρώτο το Ναζιστικό Κόμμα με 37,3% των ψήφων. Το κόμμα του κέντρου 15,7% και το Κομμουνιστικό 14,3%.
- Νέες εκλογές Νοέμβριο του 1932. Υπεροχή των Ναζί, όμως με 33,15. Συνεχιζόμενη πτώση του SPD και άνοδος στο 16,95 του Κομμουνιστικού κόμματος.
- Έντονη Πολιτική βία ενώ διαφαίνονται τάσεις για δημιουργία δικτατορικού καθεστώτος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ολοκληρωτικό καθεστώς

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/1)

- Προς τα εκεί συνέκλιναν οι αστικές πολιτικές δυνάμεις, η στρατιωτική ηγεσία και τα αντιπροσωπευτικά όργανα των βιομηχάνων και των γαιοκτημόνων.
- Διαφωνίες υπήρχαν μόνο ως προς το ποιος θα ήταν ο δικτάτορας και ποια θα ήταν ακριβώς η θέση του Χίτλερ και του Ναζιστικού Κόμματος στο νέο συνασπισμό εξουσίας.
- Όταν έξι μήνες μετά, στις 30 Γενάρη 1933, ο Χίντεμπουργκ θα διόριζε τελικά τον Χίτλερ καγκελάριο, η κοινοβουλευτική ομάδα του SPD αποφάσιζε ότι «αν ο Χίτλερ ακολουθήσει την συνταγματικό οδό», τότε «θα ήταν λάθος να του δώσουμε εμείς την αφορμή να παραβιάσει το Σύνταγμα».

Ποιος ήταν ο Χίτλερ

- Ο πρώην λοχίας Άντολφ Χίτλερ ζούσε στο Μόναχο και ήταν επικεφαλής του ταχέως ανερχόμενου Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος, που ήδη αριθμούσε 35.000 μέλη. Περιφερόταν από μπυραρία σε μπυραρία και στους λόγους του τόνιζε συνεχώς την προδοσία των πολιτικών στην ήττα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1923 ανακοίνωσε μια σειρά διαδηλώσεων για τις επόμενες μέρες, στις οποίες θα έπαιρναν μέρος και άλλες ακροδεξιές οργανώσεις της Βαυαρίας.

(ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/articles/188#ixzz2wHqVV000>)

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/2)

- Ως «Πραξικόπημα της Μπυραρίας» έμεινε στην ιστορία η προσπάθεια του Αδόλφου Χίτλερ να καταλάβει την εξουσία στη Γερμανία το διήμερο 8 και 9 Νοεμβρίου 1923. Το πραξικόπημα απέτυχε παταγωδώς, αλλά έκανε γνωστό τον εμπνευστή του, τόσο εντός, όσο και εκτός Γερμανίας.
- Τη δεκαετία του '20 η πολιτική κατάσταση στη χώρα ήταν εύθραυστη, αν όχι χαοτική. Η λεγόμενη «**Δημοκρατία της Βαϊμάρης**» ήταν δέσμια των άκρων, με κύριο χαρακτηριστικό της την ακυβερνησία. Η Γερμανία ήταν η μεγάλη ηττημένη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και οι νικητές πίεζαν για την καταβολή των πολεμικών επανορθώσεων, σε μία περίοδο που ο πληθωρισμός και η ανεργία «βασίλευαν». Τις τύχες της Γερμανίας διαφέντευε ο σοσιαλδημοκράτης καγκελάριος Φρίντριχ Έμπερτ.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/3)

- Η εξαγγελία του Χίτλερ θορύβησε τον συντηρητικό πρωθυπουργό της Βαυαρίας, Έουχεν Ρίτερ φον Νίλιγκ, ο οποίος κήρυξε το κρατίδιο σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και διόρισε μία τριμελή επιτροπή από τοπικούς αξιωματούχους με έκτακτες εξουσίες. Την αποτελούσαν ο Γκούσταβ φον Καρ, ο Συνταγματάρχης της Αστυνομίας Χανς φον Ζάισερ και ο Στρατηγός Ότο φον Λόσοφ.
- Ο Χίτλερ και οι συνεργάτες του στο Κόμμα σχεδίαζαν να καταλάβουν την εξουσία πρώτα στο Μόναχο και στη συνέχεια να βαδίσουν κατά του Βερολίνου. Πρότυπό του η Μεγάλη Πορεία του Μουσολίνι προς τη Ρώμη, ένα χρόνο νωρίτερα. Η ευκαιρία τους δόθηκε το βράδυ της 8ης Νοεμβρίου 1923. Στη μεγάλη μπυραρία του Μονάχου με το όνομα «Μπιργκερμπροϊκέλερ» είχαν συγκεντρωθεί 3.000 επιφανείς πολίτες της Βαυαρίας για να ακούσουν μία ομιλία του Γκούσταβ φον Καρ. Ανάμεσα στους παρευρισκομένους ήταν σχεδόν σύσσωμο το υπουργικό συμβούλιο του κρατιδίου, με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Νίλιγκ.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/4)

- Ο Χίτλερ, με 600 επίλεκτα μέλη του κόμματός τους, αιφνιδιάζει τους συγκεντρωμένους στις 8:30 το βράδυ. Εισβάλλει στην μπυραρία με παρατεταμένο το πιστόλι του και πυροβολεί μια φορά προς την οροφή. Στη συνέχεια ανεβαίνει σε μια καρέκλα και κραυγάζει: «Η εθνική επανάσταση βρίσκεται σε εξέλιξη. Οι κυβερνήσεις Βαυαρίας και Βερολίνου κατέρρευσαν. Σε λίγη ώρα θα σχηματίσουμε τη δική μας κυβέρνηση». Τον Χίτλερ πλαισίωσαν ο Χέρμαν Γκέριγκ, ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ και ο Ρούντολφ Ες, ηγετικά στελέχη του Ναζισμού τα επόμενα χρόνια. Οι επιδρομείς κράτησαν ως ομήρους τους βαυαρούς πολιτικούς, ενώ ο Χίτλερ κλείδωσε σ' ένα δωμάτιο της μπυραρίας τους Καρ, Ζάισερ και Λόσοφ και τους απείλησε ότι να δεν ενωθούν με τους πραξικοπηματίες θα τους εκτελέσει.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/5)

- Οι τρεις αξιωματούχοι υπέκυψαν. Επιστρέφοντας στη μεγάλη αίθουσα, το ανακοίνωσαν στους 3.000 παρευρισκόμενους και εξεφώνησαν θερμούς λόγους υπέρ του Χίτλερ. Μόνο τότε τους επιτράπη να φύγουν από την μπυραρία. Την ίδια ώρα, στο στρατόπεδο των εξεγερθέντων προσχώρησε ο στρατηγός Λούντεντορφ, ήρωας του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, που έδωσε κύρος στους σχεδόν αγνώστους πρωταγωνιστές του πραξικοπήματος. Αμέσως μετά, ο Χίτλερ εγκατέλειψε την μπυραρία για να επιβλέψει την εξέλιξη της επιχείρησης. Ήταν ένα στρατηγικό λάθος του, καθώς στις 10:30 το βράδυ ο Λούντεντορφ απελευθέρωσε τον Καρ και τους συνεργάτες του.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/6)

- Εν τω μεταξύ, τα νέα στην μπυραρία «Μπιργκερμπροϊκέλερ» έγιναν γνωστά στις αρχές. Τα ηνία της καταστολής ανέλαβε ο αναπληρωτής πρωθυπουργός της Βαυαρίας Φραντς Ματ, συντηρητικός και πιστός καθολικός, ο μόνος υψηλόβαθμος αξιωματούχος της Βαυαρίας που δεν παρευρισκόταν στην μπυραρία «Μπιργκερμπροϊκέλερ». Πιστές στον Ματ παρέμειναν οι δυνάμεις της αστυνομίας και του στρατού του Μονάχου, παρότι οι επικεφαλής τους είχαν ταχθεί υπέρ των πραξικοπηματιών.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/7)

- Η κατάσταση παρέμεινε συγκεχυμένη όλο το βράδυ. Οι πραξικοπηματίες προσπάθησαν να καταλάβουν κυβερνητικά κτίρια και να εξοπλιστούν. Γύρω στις 3 το πρωί της 9ης Νοεμβρίου αναφέρθηκαν τα δύο πρώτα θύματα από πλευράς των εξεγερθέντων, όταν προσπάθησαν να επιτεθούν σε στρατώνες στο Μόναχο. Άλλα μέλη των παραστρατιωτικών ομάδων του Χίτλερ επιτέθηκαν και λεηλάτησαν σπίτια Εβραίων, σ' ένα προελούδιο αυτών που θα ακολουθήσουν τα επόμενα χρόνια.
- Το πρωί της 9ης Νοεμβρίου η ζυγαριά άρχισε να γέρνει προς το μέρος των κυβερνητικών δυνάμεων. Ο Καρ ανακοίνωσε ότι η υποστήριξη του προς τους πραξικοπηματίες υπήρξε προϊόν βίας και ζήτησε τη νομιμοφροσύνη του κρατικού μηχανισμού. Ο Χίτλερ έβλεπε τα σχέδιά του να αποτυγχάνουν και έπεσε σε απόγνωση.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/8)

- Σε μια κίνηση απελπισίας, ο Λούνεντορφ ρίχνει την ιδέα να καταλάβουν το Υπουργείο Αμύνης. 2000 άνδρες υπό τον Χίτλερ αναλαμβάνουν την επίθεση, αλλά αντιμετωπίζουν σθεναρή αντίσταση από τους υπερασπιστές του. Από την ανταλλαγή των πυροβολισμών χάνουν τη ζωή τους 14 πραξικοπηματίες και 4 στρατιώτες. Ο Χίτλερ και ο Γκέριγκ τραυματίζονται ελαφρά και προσπαθούν να διαφύγουν. Το πραξικόπημα έχει αποτύχει.
- Το μεγαλύτερο λάθος του Χίτλερ ήταν ότι δεν διέταξε τις δυνάμεις του να καταλάβουν τον ραδιοφωνικό σταθμό του Μονάχου και την Τηλεγραφική Υπηρεσία. Αυτό είχε ως επακόλουθο η κεντρική κυβέρνηση του Βερολίνου να είναι ενήμερη των εξελίξεων και να δώσει τις κατάλληλες διαταγές για τη συντριβή του πραξικοπήματος.

Ολοκληρωτικό καθεστώς (1/9)

- Στις 12 Νοεμβρίου 1923 ο Αδόλφος Χίτλερ συνελήφθη και κατηγορήθηκε για εσχάτη προδοσία. Πολλοί από τους συνεργάτες του διέφυγαν στην Αυστρία, ενώ ανεστάλη η κυκλοφορία της εφημερίδας του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος «Λαϊκός Παρατηρητής».
- Η δίκη των υπαιτίων για το Πραξικόπημα της Μπυραρίας έγινε στις 26 Φεβρουαρίου 1924. Ο Χίτλερ και ο Ες έπεσαν στα μαλακά και καταδικάσθηκαν σε φυλάκιση 5 ετών έκαστος. Εξέτισαν μόλις οκτώ μήνες από την ποινή τους. Ο Χίτλερ πρόλαβε στο διάστημα αυτό να γράψει με τη βοήθεια του Ες το ιδεολογικό μανιφέστο του Ναζισμού «Ο Αγών μου» («Mein Kampf»).
- Το αποτυχημένο Πραξικόπημα της Μπυραρίας άλλαξε την άποψη του Χίτλερ για τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας. Από εδώ και στο εξής θα προσπαθήσει να κερδίσει τις καρδιές των Γερμανών και να πετύχει τους στόχους του δια της νομίμου οδού.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Θεωρίες συνωμοσίας

2^ο κύμα διεθνοποίησης – λυτρωτικός αντισημιτισμός (1/1)

- Μεγάλος Πόλεμος και η Ρωσική Επανάσταση είχαν μεγαλύτερο αντίκτυπο στη φαντασία των Ευρωπαίων από κάθε άλλο γεγονός μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Εκατόμβες νεκρών, ριζικές πολιτικές ανακατατάξεις και οράματα επερχόμενης καταστροφής εξέθρεψαν μια μανία καταστροφολογίας, που επικράτησε σε όλη τη γηραιά ήπειρο.
- Πέρα από την όξυνση του εθνικισμού σε πολλές χώρες, οι ελπίδες, οι φόβοι και τα μίσση εκατομμυρίων ανθρώπων αποκρυσταλλώθηκαν γύρω από τον ένα ή τον άλλο πόλο πολιτικής διχοτομίας: υπέρ ή κατά της επανάστασης.
(Saul Friedlander, *Η Ναζιστική Γερμανία και οι Εβραίοι*, Αθήνα 2013, σ. 114-137)

2^ο κύμα διεθνοποίησης – λυτρωτικός αντισημιτισμός (1/2)

Μεταπολεμική Γερμανία

- Εκρηκτικό ιδεολογικό μείγμα φόβου για την Κόκκινη απειλή και μιας εθνικιστικής δυσαρέσκειας (Τόμας Μαν).
- Σιωνισμός η μια επιβεβαίωση της προφητείας και ριζοσπαστική αριστερά η άλλη.
- Ιανουάριος 1919 Κίνημα των Σπαρτακιστών (Καρλ Λίμπκνεχτ και Ρόζα Λούξεμπουργκ).
- Η τελευταία καθώς και οι Leo Jogiches και Paul Levi ήταν Εβραίοι.
- Αντίστοιχα παραδείγματα στη Βαυαρία, στο Μόναχο, στη Δρέσδη, στη γειτονική Ουγγαρία.

2^ο κύμα διεθνοποίησης – λυτρωτικός αντισημιτισμός (1/3)

- Δεν υπάρχει τίποτε το μυστηριώδες στο γεγονός ότι πολλοί Εβραίοι στρέφονταν στη ριζοσπαστική αριστερά. Οι άνθρωποι αυτοί ανήκαν στη γενιά των προσφάτως χειραφετημένων Εβραίων, οι οποίοι εγκατέλειψαν το πλαίσιο της θρησκευτικής παράδοσης για χάρη των αρχών και των ιδεωδών του ορθολογισμού και συχνά του σοσιαλισμού.
- Σε καμιά περίπτωση δεν αντιπροσώπευαν τις κυρίαρχες πολιτικές τάσεις μεταξύ των εβραϊκών πληθυσμών της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης, που είτε ήταν φιλελεύθεροι είτε προσανατολίζονταν προς τους σοσιαλδημοκράτες, ενώ μία μικρή μερίδα ήταν συντηρητικοί.

2^ο κύμα διεθνοποίησης – λυτρωτικός αντισημιτισμός (1/4)

Εκτός Γερμανίας, οι στρατευμένοι αντισημίτες έγγραφαν λιβέλους αναλύοντας τη μια ή την άλλη πτυχή των κατηγοριών που πρόβαλλαν τα πρωτόκολλα.

Arnold S. Leese, *Bolshevism in Jewish*:

«Ο μπολσεβικισμός αντιπροσωπεύει ένα από τα τελικά στάδια του προμελετημένου εβραϊκού σχεδίου για την παγκόσμια κυριαρχία. Ο μπολσεβικισμός είναι εβραϊκός. Αντικειμενικός του στόχος είναι να αποκτήσει τον έλεγχο του κόσμου προς όφελος των εβραίων, με τη βοήθεια των συνασπισμένων και συνεργαζόμενων δυνάμεων του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και του εβραϊκού μαρξισμού».

2^ο κύμα διεθνοποίησης – λυτρωτικός αντισημιτισμός (1/5)

Τα Πρωτόκολλα ουσιαστικά όξυναν στον ακρότατο βαθμό την παράνοια που επικρατούσε εκείνη την περίοδο κρίσης και καταστροφής. Αν η εβραϊκή απειλή ήταν διεθνής, τότε ο αγώνας εναντίον της έπρεπε να λάβει παγκόσμιες διαστάσεις και να διεξαχθεί χωρίς οίκτο. Έτσι σε μια ατμόσφαιρα γεμάτη απτές απειλές και φανταστικούς κινδύνους, ο λυτρωτικός αντισημιτισμός έμοιαζε περισσότερο παρά ποτέ να προσφέρει λύσεις στα προβλήματα της εποχής. Για τους ένθερμους αντισημίτες ο μέχρις εσχάτων αγώνας για τη σωτηρία απαιτούσε τον απόλυτο φανατισμό ενός ηγέτη που θα έδειχνε τον δρόμο και θα τους οδηγούσε στη δράση.

Ο Αδόλφος Χίτλερ (1/1)

Ο λυτρωτικός αντισημιτισμός βρήκε την ύστατη έκφρασή του στον Ντίντριχ Έκαρτ και στον Χίτλερ από το 1924 και μετά.

1. Ο Χίτλερ επαναλάμβανε ακούραστα, πως οι Εβραίοι ήταν η αιτία όλων των δεινών, ενώ η σωτηρία θα ερχόταν μόνο με την ολοκληρωτική τους ήττα.
2. Το διάστημα 1924-1926 η αντισημιτική ρητορεία του ήταν περισσότερο δριμύτερη από ποτέ.
3. Οι Εβραίοι χρηματιστές και κεφαλαιοκράτες έμπαιναν στο ίδιο τσουβάλι με τους αιμοδιψείς Εβραίους επαναστάτες, ενώ τα γνωστά μοτίβα της μόλυνσης της αρίας φυλής από το εβραϊκό αίμα καθώς και της εβραϊκής συνομωσίας με στόχο την παγκόσμια κυριαρχία ηλέκτριζαν αμέσως τα μέλη του κόμματος που παραληρούσαν.

Ο Αδόλφος Χίτλερ (1/2)

- Αν και ο Χίτλερ, σε μια επιστολή του προς τον Adolf Omlich, απέρριπτε τον παρορμητικό αντισημιτισμό και επέμενε στην τήρηση μιας λογικής και συστηματικής πορείας ώστε να επιτευχθεί η τελική εξόντωση των Εβραίων, το ύφος που τον χαρακτήριζε κατά τα πρώτα χρόνια της αντιεβραϊκής του προπαγάνδας δεν διέφερε και πολύ από τις δημαγωγικές τεχνικές άλλων εθνικιστών (*volkisch*) δημαγωγών, ούτε τα επιχειρήματα του παρουσίαζαν μεγαλύτερη πρωτοτυπία από τις συνηθισμένες εθνικιστικές (*volkisch*) ερμηνείες της ιστορίας.
- «Τι απέγινε η πόλη των ήρεμων και ανέμελων Βιεννέζων;» αναρωτιόταν στις 27 Απριλίου, σε μια ομιλία με τίτλο «Εβραίοι και πολιτική»· και απαντούσε κραυγάζοντας: «Ντροπή! Έχει καταντήσει μια δεύτερη Ιερουσαλήμ!» Η έκθεση της αστυνομίας αναφέρει «θυελλώδη χειροκροτήματα» σ' αυτό το σημείο της ομιλίας. Ωστόσο, σε καμία από τις ομιλίες του δεν είχε παρουσιάσει λεπτομερώς τις αντιεβραϊκές του θέσεις. Μια πρώτη απόπειρα έγινε στις 13 Απριλίου 1920, σε μια μπιραρία του Μονάχου ονόματι «Hofbrauhaus». Η ομιλία διήρκεσε τρεις ώρες και είχε τίτλο «Γιατί είμαστε αντισημίτες;»

Ο Αδόλφος Χίτλερ (1/3)

- Στην αρχή της ομιλίας του ο Χίτλερ υπενθύμισε στους ακροατές του ότι το κόμμα του βρισκόταν στην πρώτη γραμμή του αγώνα κατά των Εβραίων, ο οποίος είχε άμεση σχέση με τους εργαζόμενους και τα βασικά τους προβλήματα. Ακολούθησε μια μακρά ανάλυση για το τι είναι δημιουργική εργασία. Με περίπλοκο τρόπο, ο Χίτλερ υποστήριξε πως η εργασία, όχι ως επιβεβλημένη ανάγκη, αλλά ως δημιουργική δραστηριότητα, είχε γίνει το σύμβολο και η ουσία της βόρειας φυλής, με ύστατη έκφραση της την οικοδόμηση του κράτους. Αυτό τον ξανάφερε «στους Εβραίους».
- Αντλώντας από τη Βίβλο, «που κανείς δεν μπορεί να υποστηρίξει πως γράφτηκε από αντισημίτη», ο Χίτλερ επιβεβαίωσε πως, για τον Εβραίο, εργασία σημαίνει τιμωρία; άρα ο Εβραίος ήταν ανίκανος να εργαστεί δημιουργικά, και επομένως ανίκανος να οικοδομήσει κράτος. Για εκείνον, εργασία δεν σημαίνει παρά εκμετάλλευση των επιτευγμάτων των άλλων.
- Ο απόλυτος χαρακτήρας της «φυλετικής επιταγής» ήταν αδιαμφισβήτητος, και ο Χίτλερ τον διατύπωσε ξεκάθαρα: «Έπειτα από όλα αυτά, πρέπει να παραδεχτούμε ότι δεν υπάρχει καλός ή κακός Εβραίος: όλοι μας εργαζόμαστε σύμφωνα με τις επιταγές της φυλής στην οποία ανήκουμε, γιατί η φυλή -ή, αν προτιμάτε, το έθνος-, καθώς και ό.τι συνδέεται με αυτήν, όπως ο χαρακτήρας κλπ., βρίσκεται στο αίμα, όπως λένε και οι ίδιοι οι Εβραίοι.

Ο Αδόλφος Χίτλερ (1/4)

- Στο τέλος του δεύτερου κεφαλαίου του βιβλίου του «Ο Αγών μου» βρίσκεται η περίφημη δήλωση: «Σήμερα πιστεύω πως ενεργώ σύμφωνα με το θέλημα του Παντοδύναμου Δημιουργού. Αμυνόμενος κατά των Εβραίων, υπερασπίζομαι το έργο του Κυρίου».
- Για τον μελλοντικό Φύρερ, οι δυσοίωνες δραστηριότητες των Εβραίων δεν αποτελούσαν παρά μέρος μιας συνωμοσίας που εκτεινόταν σε όλο το φάσμα της ιστορίας του Δυτικού κόσμου. Το μύθευμα του Χίτλερ είχε ένα νόημα βαθύτερο από αυτό που εκφραζόταν ανοιχτά - πίσω από τα λόγια, κρυβόταν η ουσία του μηνύματος. Παρά το πρόσχημα της ιστορικής ανάλυσης, οι Εβραίοι -όπως τους περιγράφει ο Χίτλερ - αποϊστορικοποιούνται και μετατρέπονται σε αφηρημένα σύμβολα του κακού, που έρχονται αντιμέτωπα με έναν εξίσου μετα-ιστορικό αντίπαλο -με φύση και ρόλο εξίσου αναλλοίωτα μέσα στον χρόνο-, την αρία φυλή.
- Ενώ ο μαρξισμός υπογραμμίζει τη σύγκρουση των μεταβαλλόμενων ιστορικών δυνάμεων, ο ναζισμός, και ιδιαίτερα η κοσμοθεωρία του Χίτλερ, θεωρεί την ιστορία μια σύγκρουση μεταξύ του αμετάβλητου κακού και του αμετάβλητου καλού.

Ο Αδόλφος Χίτλερ (1/5)

- ❖ Πολλές περιγραφές των Εβραίων, όχι μόνο στην κοσμοθεωρία του Χίτλερ αλλά και στον ναζιστικό αντισημιτισμό γενικότερα, εστιάζουν σε τέτοιες διαρκείς μεταμορφώσεις. Οι περιγραφές αυτές απηχούν αναλλοίωτα μοτίβα του παρελθόντος, που θέλουν τον «Εβραίο» να αλλάζει συνεχώς, παραμένοντας όμως πάντα ο ίδιος, ένας ζωντανός νεκρός, είτε ως απόκοσμος περιπλανώμενος είτε ως απόκοσμος κάτοικος γκέτο.
- ❖ Με αυτό τον τρόπο, η πανταχού παρούσα εβραϊκή απειλή γίνεται άμορφη και άπιαστη, ένα τρομακτικό φάσμα μιας αόρατης απειλής που πλανάται παντού και, διαποτίζοντας τα πάντα, φέρνει τον θάνατο, όπως ακριβώς τα δηλητηριώδη αέρια στα πεδία μαχών του Μεγάλου Πολέμου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μαρία Καβάλα.
«Ολοκαύτωμα και ιστορική μνήμη. Πολιτικές εξελίξεις στη Γερμανία του
Μεσοπολέμου». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή
διεύθυνση: http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Φράγκου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014

